

קיסמו של ספר ויושרו של סופר * משה דור מגביה

עצמו מעל עמיחי וזך * ת"א כסדנת שירה * מפת ישראל כאנכרוניזם

תרגום

"אני מאמין"

במהלך השנים האחרונות פירסמה הר ספרים שוקן 11 ספרים פרייטעו של הסופר הרבן הספר, חתן פרס נובל לשנת 1946 (ספריו שראויאר בעברית: זאב הערבה, טיהאראתא, נרקיס וגולדמנד, מתחת לגלגל דמיאן, פטר קמנצ'נד, גרטרוד, האחרון זה רוסהלדה, הקיץ האחרון בחייו של קלינגסור, נדודים וקנולופ). החודש ראה אור ספר נוסף פרייטעו של הרבן הספר, תחת הכותרת קסמו של ספר, שבו קובצו מאמרי על גושא הסיפורת וכתובת ספר רות. תוך בחינת המימד האישי של המחבר.

בקסמו של ספר מגלה הספר אישיות מרתקת של נאיב ספרותי, של סופר המכור לעולם האותיות והספרים, שאינו מקים לעצמו אנדרטה נבובה של נפיות, ש מעליה הוא משקיף על המין האנושי. הר מוטו של הספר הוא השקפת-עולמו של הספר: "משפח העולמית, אשר אתם לא קיבלו האדם כמתנה משמיים, אלא יוצר מרוחו ובכוחות עצמו — עולם הספרים הוא הגדול מכולם".

ברשימתו הראשונה, אני מאמין של המשורר (משנת 1927) הוא אומר: "המשורר, כנציג המהיר ביותר במין אנושי הרוח, נמצא לכוד כיום בין עולם המכור

* הרבן הספר — קסמו של ספר; עברית: ד"ר בצלאל וסלר; הוצאת שוקן; 214 עמודים (כריכה קשה).

נות לבין עולמו האינטלקטואלי, כמי ש נדחק לחלל ריק ונידון למהנק. זאת משיב שהמשורר הוא דוברם ופרקליטם של אתם כוחות יצירה וצרכים של האדם, שעליהם הכריזה תקופתנו הפנאטית מילחמה ניר צחת... על מילחמה זו, מוסיף הספר ר קובע: "אם יש ברוצניו של המשורר להיר שאר נאמן למוצאו וליועדו, אל לו להסי תפח אל העולם השיכור מן הניצחון... משימתו היחידה של המשורר היא להיות מערחה, פרקליטה ואברה של הנפש, הוא רואה את עצמו נידון, כרגע עולמי זה, לכדידות ולכבל, שאינם נוגעים לכל אדם..."

מגביה השירה והסיפורת יורד הספר ברשימתו גיחה אל ספורם השחית, שבה הוא מעמת את עולמו של היוצר מול איש הנישנים של הספרט, לשכנו ה', "שלא היה שחיון רגיל. הוא היה נאון במקצועי. מדי יום כיומם המציא דרכי שחיה חדשות..." דרכי-שחיה המושללות ערך לעומת הישגיה של הסיפורת: "ואי-על פייכו, השכתי בליבי, טובה נחלת הסופרים מזו של השחיינים. יום יבוא, שכל שחיון מאומן כראוי יוכל לבצע את אישך כביצע השחיון ה' זה עתה ותהילתו תרעד..." ברשימתו קריאה במוטה מתאר הספר כיצד נאלץ, מסיבות שאינן תלויות בו, לבטל זמנו בקריאת עיתונים, והוא אומר בחישוב מלא: "סופרים הם על-פירוב אנשים נפולי דמיון במידה ניכרת. הנה כי כן, הייתי שוב נרעש ומופתע מכל אותן חישות עיתונאית, אשר בכוחות עצמי לא הייתי מסתל להמציא כלל..."

הרבן הספר אינו חוסך את שיבטו מבי קורת הסיפורת ברשימתו הערות בנושא ספרות וביקורת (משנת 1930). שבה הוא מחלק את עולם המבקרים למבקרים טובים

וגרועים, תוך שהוא מציין: "בתולדות הספרות הגרמנית רבים יותר כמובן הר סופרים והמשוררים מלידה, מאשר המבקר רוב מלידה..." ובלשון סארקסטית הוא מוסיף עד מהרה: "בעוד שעל סופר יכול העם לוותר, במבט מובנה, ובהופעתו יש לכאורה דבר חריג ונדיר — הרי לא כן הוא מעמדם של המבקרים..." והסיבה: עוצמת הביקורת באה לה מתוקף עוצמת העיתונות, המפרנסת אותה.

בולולו בביקורת מוסיף הספר: "מבקר אינו מבקר כלל את היצירה הספרותית, אלא משתפק בדיון על מוצאו של מחבר היצירה; על גישתו הרעיונית של המחבר, או על מגמתיו של היצירה. אם הספר משתייך במקרה למפלגה יריבה לזו של המבקר, תהיה הערכת היצירה שלילית כהחלט, על-ידי לחימה בדיעותיו..." הספר מעיר על סופרי האמת, כי "הוא מעדיף להיות מושמך ולהיקרע על-ידיה (הברי קורת), מאשר לחוש את טפחות ידה האוהבת על כתפו..." הספר מביא דו-שיח דמיוני בין סופר ומבקר, שבו הוא עושה את חש- בון הספרות עם הביקורת.

תחת הכותרת הפסיכולוגיה של המשכיר לים למחצה בוחן הסופר את הביקורת הפסיכולוגית של כמה מהמבקרים: "ספרי כולוגיה פסיכודינאמית של מלומדים למחצה, אשר מגנה צמח ועלה סוג מיוחד של ביקורת ספרותית חזכנות. ביקורת ספרותית זאת בודקת יצירות ספרותיות על-פי השיטה, אשר בה השתמש פרודי בבדיקת חלומות וכן בבדיקת תכנים נפשי שיים בלתי מודעים אחרים..." ומעיר בליגלוג רב: "ידעתם של מבקרים אלה, לפרש יצירה אמנותית מעולה, על-פי אותם

סופר הספר פרס לזמתיים הטובים

"השאלה, אם תהיה אולי משורר בעוד המש אי קשר שנים, אינה תלויה כלל בחרוזים, אשר אתה כותב בעת..." פרק הכותרת, קסמו של ספר, מביא את הספר להעריך את מעמדו של הספר בעיניו, כשיא הדברים שהנחיל האדם לעולם. ועל מעמד הספר והסופר: "סופרים חיים ור מתים מכלי עורפים יכירו בהם, ולפעמים אף לא אהר, ויש שיצירותיהם מתעוררות לחיים לאחר מותם. תכופות מתרחש הדבר עשרות שנים לאחר מותם. לפתע רואים אנו את הספרים קמים לחיים כוהר רב, כאילו אין הזמן שילט בהם כלל..."

בדברי תודה ומוסר, מביא הספר את דבריו בטקס זכירתו בפרס הספרותי הר חשוב ביותר של גרמניה, פריס-גיתה. והוא אומר על זכותו לקבלת הפרס: בלא מורא וללא משוא פנים: "זכותי הפשוטה להחזיר זרת כבדו ושיקומי, לאחר שכלבתי השפלה רבה בליכר תחת ידיהם של נבלם ורוזני ברג..." והוא מסים את דבריו, בקביעה כמעט אפוקליפטית: "אירופה זו שלנו, החולה השיכחה-המרפא, תדיה אילי, לאחר שתותר לגמרי על תפקודה כמנהיגת ה עולם, שוב מושג טעון ערך רב, מעין מצבור שקט, אשר בו יצטבר אוצר בלום של זכרונות אציליים, מקלט לנשמות, כמובן שיודי ואי ראינו עד כה כמושג הקסום, ערש התרבות..."

תחת הכותרת הביטוי המיותר חורג הספר מיינהגם של סופרים להגן על דייקנות יצירותיהם, ומספר על מיכתב שהגיע אליו מיהודי קיש אדוק, מניצולי השואה: המתגורר באמריקה, בן לתרבות הגרמנית: "אחד מאותו מחנה עצום של אנשים כעלי- ערך אשר גרמניה גרשה מקרבה, למען הצעקנים והמרושעים..." אותו יהודי זקן

העסקן ה"לידי" והמשוררים האוניברסליים

שתי קבוצות שונות במהותן, האחת. שאותה הוא מכנה "המגמה הלידית" (משמע: משה דור, לבדלבר) והאחרת, "המגמה האוניברסלית" (משמע: יהודה עמיחי ונתן זך). במיצבור דבריההבל והרימום העצמי שלו משרבב דור קביעות המעידות על אי-הבנתו ואי-בקיאותו בשירה הישראלית, כמו: אצל זך מעטים מאד עיקר שירתו זיקתה הנפשית היא קודם-כל אנשית-קיומית, משוה חורג אל מעבר לגבולות של ארץ מסוימת... האם כיוון העסקן דור דבריו ונתן זך, שמצאתי במקרה כהני / מבלוק שלקחתי ב"דבר..." או "הרי בריך היה לפעמים לחכות שעה או יותר בכיכר צינה / וזאת כוונתי לא מדי צינה. כך נהגים בירידים? ונרשון בכלל נתעלם מכסית ופתח לו סוף סוף מסערה רומנטית..." או "הים התיכון הוא הים הנכון / כריחה יפואית על אודות הכריחה של יונה..." אלה רק דוגמות משיריו של נתן זך, שיש בכוחן להעמיד את התיוה של העסקן דור במערומיה.

הוא ניסה גם להעשות על יהודה עמיחי תפקיד של גורם מרכזי ב"שירה יהודית" תוך התעלמות מן, המרכיב הלידי הנופך של שירתו, אשר אין ספק שהיא השירה הישראלית ביותר והלידית ביותר, שנכ- תבה עד כה ב-30 שנותיה של המדינה. נסיונו של משה דור ללבוש לגופו כותונת של שירה כנענית אדומה ולרפדה באותיות מלאות רהב כדי להגביה עצמו מעל הנמיכות היצירתית שלו, על השבונם של המשוררים הבולטים בני דורו, תוך שהוא מאשים בהיותם, משוררים אוניברסליים, זו אחת הבדיחות העצובות ביותר של השירה העברית לדורותיה. כמה טוב שיהודה עמיחי, נתן זך, דויד אביגור ואחרים, לא הטרחו עצמם ובכתביעת בריטיים, אשר לותם מהשירה הישראלית. כוחה של דמוקרטיה ספרותית הוא בכך, שגם משה דור יכול לראות עצמו מול המראה, כשהוא עומד על שירתם של אחרים, כגדול משוררי הדור.

אחת לעשור או שני עשורי שנים מתחוללת מהפכה תוכנית בכל סיפורת ושירה. בראשית שנות ה-50, כאשר בשירה הישראלית משלה בכיפה שירתם של נתן אלתרמן ואברהם שלונסקי, התחוללה מהפכה תוכנית בשירה הישראלית, שנושאי הדגל שלה והיוצאים הבולטים בה היו המשוררים יהודה עמיחי, נתן זך ודויד אבידן.

המהפכה תוכנית בדומה לכל מהפכה אחרת, בולטת ומאפיינת בשתי שכבות יסוד: שיכתב היצירה והמושגים ושיכ- בת העסקנים, אלה ההופכים בסופו של דבר למסאבים של אותה מהפכה. דגל מהפכת השירה הישראלית של ראי שית שנות ה-50' התמקד בחוברת ספרו תית בשם לקראת, שבה ראויאר יצירותיה של יהודה עמיחי, נתן זך ודויד אבידן, שהיו המובילים העיקריים שלה. מאחר שחבורות לקראת נזקקו לתמיכתו שיעודי כי מדובר במגמה חדשה ולא כי שלושה משוררים תמהוניים שהמיסד הר שירי יוכל להכותם, הובאו בהן גם יצירות בוסר של כמה יושבי בתי-קפה ועסקני תרבות בעתיד כמושה דור, בנימין הרשביסקי, פפה מיידן, יהודה ליש, חיים הגתי, שמעון עמית ומשוררים כמושה בן-שאול, אריה סיוון, מקסים גילן ואינטלקטואל כי יצחק ריבני.

לפני כמה שבועות הכתיר עצמו עסקן הספרות, איש מערב משה דור, בכתר לקראת, בערב נוסטאלגי שערך לזכר הר קבוצה.

את טקס הכרתו המשיך דור — ששיא הישגיו הספרותיים מתמקד בתקופת היותו נספח-התרבות של ישראל בלונדון — כאשר הקפיד לשרבב את חרוזיו באנות-לוגיות בריטיות לשירה הישראלית ובכתביעת בריטיים, אשר אינם אמונים על השירה העברית במיטבה. דור שטח ברשימה, שאותה פירסם במערב תחת הכותרת השירה האחרת (7 במאי 1982), אידיאלוגיה על כרעי חרוזים. הוא טען כי בלקראת חברו

עטיפת חוברת "לקראת" 3 גמגד כמשורר הדור